

Τὸ πανηγύρι τοῦ Προμηρίου

Ματιές στὰ ἱστορικά του

Τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΩΜΑ

ΑΠ' ΟΛΑ ΤΑ πανηγύρια τοῦ Προμηρίου, ἐκεῖνο πού δίνει τὸν ἐντατικότερο καὶ διαρκέστερο τὸν νο, εἶναι τὸ σημερινὸ τοῦ δεκαπενταύγουστο. Εἶναι ἡ χαρακτηριστικότερη γιορτὴ τοῦ χωριοῦ, πού ἔχει τὴν αἰτιολογικὴ ἀφετηρία τῆς στὸν πανηγυρισμὸ τῆς πολιούχου Παναγίας, πού ἀπὸ τὸ 1767 —ἀπὸ τότε δηλαδὴ πού ἀνεγέρθηκε ὁ ναὸς τῆς— ἀποτελεῖ τὸ μέγα ἀντίκρισμα τῆς ἐλπίδας τῶν κατοίκων. Αὐτὴ ἡ Παναγία δέθηκε στενά μὲ τοὺς χωρικοὺς ὡς τότε πού ζοῦσε καὶ τὸ χωριὸ αὐτὸ τὸ νόημα τοῦ ἑαυτοῦ του, ἕνας δεσμός πού κατοπτρίζεται σὲ παράξενες παραδόσεις καὶ ἐρ-

Αὐτὸ, λοιπόν, τὸ τριήμερο πανηγύρι μεταφέρθηκε πίσω —μὲρὸς τοῦ 1870 στὸ δεκαπενταύγουστο, χωρὶς, ὅμως τὴν ἡχηρότερη ἐκδήλωση: Τὸ ὀλονύκτιο χορευτικὸ γλέντι στὴν κεντρικὴ πλατεία, πού καθιερώθηκε γύρω στὰ 1910—1915. Ὡς τότε οἱ χοροὶ εἶταν ἡμερήσιοι, ὁ κόσμος ὄρχοῦνταν πάλι στὴν πλατεία, ἀλλὰ τὶς ἀπογευματινὲς ὥρες. Χόρευαν συρτὸ καὶ καρσιλάμα. Συνηθισμένο εἶταν τὸ τραγοῦδι πού τόνιζαν οἱ μουσικάντες στοὺς ρυθμοὺς τοῦ συρτοῦ:

σπίτια τους οἱ πανηγυριστὲς δὶκὲς τους, καὶ παρέες παρέες νὰ στριμώνονται στὴν πλατεία, ἀφήνοντας ἀδειανὸ τὸ κέντρο τῆς γιὰ τὴν ὀρχήστρα καὶ τὸ ποδοκόπι. Ὅταν ὅμως οἱ ξένοι, καὶ περιορισότερο οἱ γείτονες λαυκιώτες δημιουργοῦσαν τὸ ἀδιαχώρητο..., ἐπιστρατεύονταν καὶ ἡ κάτω πλατεία, πού συναγωνίζονταν τὴν πάνω σὲ χορευτικὲς ἐπιδείξεις, ἐνταση καὶ εὐφροσύνη. Τὰ τραπέζια καὶ στὶς δυὸ σὺνὰξεις δὲ χωροῦσαν τίποτ' ἄλλο, ἀλλὰ τὰ λογὶς λογὶς ἐδέσματα

Ξενύχτηδες ἀπὸ τὸ πανηγύρι τοῦ δεκαπενταύγουστο τοῦ στό Προμίρι τό 1943. Διακρίνονται οἱ ὀργανοποπαῖτες Γιάννης Μαρῆς (σαντοῦρι), Γιάννης Βρίνος (λαοῦτο, ἔπαιζε ὅμως κλαρίνο) καὶ Ἀλέκος Καραμανόλης (κλαρίνο). Ἀπὸ τοὺς τρεῖς μόνον ὁ τελευταῖος ἐξακολοθεῖ νὰ πλαισιώνει τὴ λαϊκὴ ὀρχήστρα τὸ Προμηρίου.

γα τῶν χριστιανῶν στὸ χωρὸ τῆς λαϊκῆς λατρείας. Παρηγορητικὸ, λοιπόν, στήριγμα τοῦ τόπου τούτη ἡ οὐράνια μορφή, δὲ «δημιούργησε» μονάχα τὸ θρησκευτικὸ μέρος τῆς γιορτῆς. Ὑπαγόρευσε καὶ τὸ γλεντιοκό. Ἔτσι ἐνώθησαν ὀργανικά οἱ δύο αὐτὲς ἐκδηλώσεις, γιὰ νὰ ἰκανοποιήσουν ἰσάριθμες ὄντολογικὲς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου: Τὴν ἐπιδίωξη τῆς ἐξάρτησης ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ βαθύτερη λαχτάρα τῆς ὀμαδικῆς διασκέδασης. Νὰ ἀνέβουν ὅλοι οἱ «καλυθιῶτες» στὸ χωριὸ (1), νάρθουν καί οἱ ἄλλοι πού μένουν σὲ ξένης πόλεις καὶ πολίχνες, κι' ὁ τόπος νὰ ζήσει γιὰ τρεῖς μέρες —ὄση

Στοῦ βοριά τὸ μπαλκονάκι στρώσε μου νὰ κοιμηθῶ, στρώσε στρώμα πουπουλένιο, σεντονάκι κεντητό, βάλε καὶ μαξιλαράκι τὰ μπρατσάκια σου τὰ δυό. Στὰ ὄρη βγαίν' ἡ κάπαρη, τὰ λόγια σου εἶναι ζάχαρη, στὰ ὄρη βγαίνω καὶ θωρῶ τὸν κόσμο τὸν προσωρινό (4).

Τὰ προνόμια στὴ χορευτικὴ ἐκδήλωση εἶχαν οἱ προύχοντες τοῦ χωριοῦ. Αὐτοὶ μόνον κάθονταν σὲ καθίσματα, ὁ ὑπόλοιπος λαὸς στεκόταν ὄρθιος. Γιὰ τὸν τοῖσμο μάλιστα τῆς διάκρισης, οἱ ἀρχοντες ἐστῆσαν ἐξέδρα στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς πλατείας ὅ-

καὶ φρούτα, ἐνῶ κάτω ἀπ' αὐτὰ στήνονταν κρασοτραμιζάνες τῶν σπιτιῶν μὲ δικὰ τους κρασιά, πού ἀδειάζαν ἀρκετὲς φορὲς καὶ πάλι γεμίζονταν στὴ διάρκεια τῆς νύχτας. Ὅλα αὐτὰ βέβαια, ὡς τὸ 1960 περίπου, ὁπότε μαζί μὲ τὴ νοθεύα τοῦ ποιοῦ ἀρχίζει καὶ ἡ νόθευση τοῦ λαϊκοῦ γιορτολογίου μὲ τὴν υἱοθέτηση χορῶν καὶ ὀργάνων ἀσχετῶν μὲ τὴν παράδοση, καὶ τὴν ἐθελούσια πιά ἀπουσία τῶν ἠλικιωμένων ἀπ' τὸ χοροστάσι, γιὰ νὰ χάσει τὰ τελευταία χρόνια ὀλη σχεδὸν τὴ γνησιότητά του καὶ ἕνα μεγάλο μέρος τῆς παλαιῆς ἀνθρώπινης ζεστασίας του. Κι ἀντιλαλοῦσαν τὰ ρέματα καὶ

...Κι' αὐτοὶ ξενύχτηδες ἀπὸ τὸ ὀλονύκτιο γλέντι στὴν πλατεία τοῦ Προμηρίου τὸ 1944. Τρεῖς ἀπ' αὐτοὺς (Κ. Μαρῆς, Κ. Παπανικολάου καὶ Ἀπ. Βασιλείου) δὲν βρίσκονται σήμερον στὴ ζωὴ. (Ἀπὸ τὴ συλλογὴ μου)

καὶ ἡ διάρκεια τοῦ πανηγυριοῦ—τὸν πυρετὸ τῆς ὀχλαγωγίας. Νάρθουν, καὶ νὰ γευτοῦνε τὰ σπύτια τῆς χαρᾶ τῆς οἰκογενειακῆς πληρότητας, νὰ σμίξουν δικοὶ καὶ φίλοι στὶς ρύμες καὶ τὴν πλατεία γιὰ ἕνα θερμὸ χαιρετισμὸ, γιὰ ἕνα ποτήρι ρακὶ στὰ καφενεῖα. Ποτὲ ἄλλοτε τὸ Προμίρι δὲ ζεῖ τόσο βαθιὰ τὴν εὐφροσύνη τῆς ἀνθρώπινης ἐπικοινωνίας, οὐδέποτε ἄλλοτε νιώθει τούτο τὸ ρίγος τῆς κοσμοπολιτικῆς θάλασσας. Αὐτὴ ἡ ὀντολογικὴ ἑλπίδα ἀνάγκη τῆς ἐπαφῆς, σὲ συνάρτηση μὲ τὴ θέληση τῆς ἀνετώτερης πανυχίδας, ἔφερε τὴ μετατόπιση τῆς γιορτῆς ἀπὸ τὴν 21η Νοεμβρίου, πού ὀργανωνόταν παλιότερα, τὸ δεκαπενταύγουστο. Τὰ Εἰσόδια δηλαδὴ τῆς Θεοτόκου (ἡ μιὰ μορφή τοῦ λόγιου δημοτικῆς μητροπολιτικοῦ ναοῦ) γίνονταν ἀρχικὰ τὸ πανηγύρι, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση πού πρέπει νὰ εἶναι σωστὴ. Σπάνια ὅμως οἱ καιρικὲς συνθηκὲς ἐννοοῦσαν τὸν πανηγυρισμὸ. Οὔτε ἐξᾴλλου ἡ μετάβαση τῶν πανηγυριστῶν ἀπὸ ξένα μέρη στὸ χωριὸ εἶταν εὐκόλη μὲ τὰ παλιὰ συγκοινωνιακὰ μέσα. Εὐτυχῶς οἱ γενάρχες, προβλέποντας θαρρεῖτε τὸ ἀδιέξοδο, δημιούργησαν τὸ δισυπόστατο τοῦ ναοῦ, καὶ δεῦτερη μορφή τῆς Κοίμησης, καὶ τὸ πανηγύρι καθιερώθηκε τὸ δεκαπενταύγουστο. Ἀπὸ πότε; Κανεὶς δὲ γνωρίζει. Ἀπὸ τὸ 1875 πάντως, ὡς σήμερον, ὀργανώνεται τὸν Αὐγούστου (2), ἀρκετῶς, ὅμως ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ αὐγουστιάτικου πανηγυρισμοῦ δὲν πηγαίνει σὲ μεγαλύτερο βάθος χρόνου. Τὴν παραδοχὴ στήριζω σὲ μιὰ περιεκτικὴ ἀπὸ ἀνέκδοτο ὀδοιπορικὸ τοῦ λόγιου Γεωργίου Σακελλάριου, πού εἶχε τὴν εὐγένεια ὁ κ. Βαγγέλης Σκουβαράς. Ὁ λόγιος αὐτὸς τοῦ τόπου μας ἐπισκέφτηκε γύρω στὸ 1870—1880 τὸ Προμίρι καὶ ἔγραψε καθέκαστα τῆς λαογραφικῆς καὶ ἱστορικῆς ζωῆς τοῦ χωριοῦ. Δὲν ἀναφέρει καθόλου πανηγύρι τὸ δεκαπενταύγουστο, ἀλλὰ μόνον τὰ Εἰσόδια, πρᾶγμα πού σημαίνει πὼς πρόφτασε τὸ πανηγύρι τοῦ Νοέμβριου. Γράφει δηλαδὴ: «... ἔχει (τὸ Προμίρι) ναὸν ἐπ' ὀνόματι τῶν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν ἐσορτήν τῶν ὀποίων γίνεται πανηγύρις καὶ χορὸς δημοσίους ἐπιτρεῖται ὅλας ἡμέρας, χορεύονται γυναῖκες τε καὶ ἄνδρες ἀναμειγνύοντες εἰς ἅπαντα τὰ χωρία τοῦ Πηλίου (3) παινιζομένων τῶν ἐπιχωρίων μουσικῶν...».

που θρονιάζονταν μαζί μὲ τὶς κυράδες τους. Συνήθως αὐτοὶ ἐγκαινιάζαν τὴ χορευτικὴ πανδαισία, κι' εἶταν πολὺ παρακινδυνεύον νὰ θελήσει κάποιος ἀπ' τὸ ἀνώνυμο πλῆθος νὰ μπει ἀνάμεσά τους ἢ —τὸ χειρότερο— νὰ διεκδικήσει ἀπ' αὐτοὺς τὸν κάβο. Τούτος ὁ κοινωνικὸς διαχωρισμὸς εἶταν σεβαστὸς στὴ λαϊκὴ μάζα, δὲν προκαλοῦσε. Διαχωρισμὸς πού ἐκφραζόταν καὶ μὲ τὴν ἐνδυμασία. Ποτὲ μιὰ «φτωχιά» δὲν μπορούσε νὰ φορέσει τὴν ποιότητα τῶν ρούχων τῆς πλούσιας. Τὰ καλά ρούχα εἶταν γιὰ τὶς ἀρχόντισσες. «Ἀρχόντισσα εἶναι καὶ τ'ς πρέπ' νι ὄ,τ' κι' ἂν φουρέσ'» (5). Ἀμα ὅμως καμιά, ξεφεύγοντας ἀπὸ τὸ «γνώθι σ' αὐτὸν», πῆγαυε νὰ πλησιάσει στὴ στολὴ τῆς ἀρχόντισσας, ἄκουγε τὰ σχολιασμοὺς τῆς: «Τὰ μούτρα τ'ς δὲν εἶναι γιὰ τέτοιου φ'σταν'. Δὲ τ'ς πρέπ' νι αὐτὰ ἀπ' φουράει, πάει νὰ παραστῆ' τ'ν ἀρχόντισσα, αὐτὸ δὲ ντρέπιτι...» (6). Κάποτε τὴν εἰρωνεῖα τὴν ἔκαναν καὶ τραγοῦδι γιὰ τρεῖς συγκεκριμένους φτωχογυναῖκες, πού φόρεσαν πόλλα (7):

Εἰς τὴν ἀπάν' τὴ γειτονιά φόρισαν πόλλα δυὸ Λινιά φόρισι κι' Ἐνταμπούλα (8), φόρισι ἡ Εὐάνθια (9), πού 'νι σὰν τὴ Παναγία, φόρισι κι' τ' Μανουίλη (10), καὶ εἶναι μαύρια σὰ δαυλί (11)!

Μὲ τὸ βασίλειμα τοῦ ἡλίου, κάθε χορευτικὴ ἐκδήλωση στὸ παλιὸ σταματοῦσε. Ἀποσύρονταν οἱ «παινωτίτες» (= ὀργανοπαῖτες) (12), διαλύονταν κι' ὁ κόσμος, ἀλλὰ οἱ γλεντιέδες εἶχαν ἀκόμα ἀντοχή. Ἄλλοι στὰ φτωχοτάτους καὶ ἄλλοι στὰ καφενεῖα τελοῦσαν σπονδὲς στὸ Βάγκο καὶ τὴν Τερψιχόρη, φαιδρύνοντας τὴν κακοβάσανη ζωὴ τους. Ἄλλοι πάλι καλοῦσαν φίλους καὶ δικούς στὰ κονάκια τους, ἀγκαλιζόταν καὶ κανέναν ὀργανοπαῖχτη καὶ τραβοῦσαν τὸ γλέντι ὡς τὰ βαθιὰ τῆς νύχτας ἢ ὡς τὸ πρωῖνὸ τῆς ἄλλης μέρας. Ἀπὸ τὸ 1910—1915 οἱ λαϊκὲς μάζες ζητοῦν τὸν ὀμαδικὸ γιορτασμὸ καὶ τὸ συντηροῦντο ξεφάντωμα στὴν πλατεία, ὁπότε τὸ προμηριώτικο πανηγύρι ἀρχίζει νὰ ἀναρριπίζεται ἀπὸ ἀγέρα ζωηρῆς κοινωνικότητας καὶ λαϊκῆς πνοῆς. Τὰ καφενεῖα τῆς πλατείας νὰ βγάξουν τραπέζια καὶ καρέκλες, πού ποτὲ φυσικὰ δὲν ἀρκοῦσαν, νὰ φέρουν καὶ ἀπὸ τὰ

τω καὶ τὰ περίορα. Καὶ «τυλίγονταν» οἱ γυρογυριεὲς ἕνα γύρω τοῦ μεγάλου πλάτανου καὶ τῆς περιφερειακῆς γραμμῆς τοῦ παζαριοῦ. Καὶ σμιχτοὶ οἱ νυχτερινοὶ συμπόται ἀφήνονταν σὲ μοναδικὲς ἐξάρσεις κεφιοῦ καὶ συνδιαλαχτικῆς ἐπαφῆς, ἀδειάζοντας τὸ γλυκὸ ποτήρι τῆς ζωῆς ὡς τὰ βάθη του.

- ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:**
1. Τὸ Προμίρι ἔχει περισσότερα καλύθια (κάπου 450) ἀπὸ τὰ ἄλλα (κάπου 400) μέρη τοῦ χωριοῦ: Τὰ καλύθια, δηλαδὴ οἱ ἀγροικίες, εἶναι σκορπισμένα στὸν ἀπλωμένο χωρὸ του. Δὲ βρῆκα ἄλλο χωριὸ στὴν Ἑλλάδα μὲ τέτοια οἰκιστικὴ διαμόρφωση.
 2. Ἀπὸ γράμμα —9 Αὐγούστου 1875— τοῦ δημοτικῆς Λώρη Ν. Μαργαρίτη πρὸς τὸν ἐπίσκοπο πρωτοεργατῆ Ἰωάννη Χρυσόχοῦ (Χρυσόχοῦ), πού βρῆκα στὸ ἀρχεῖο τοῦ ἀρχοντικοῦ Μαρῆς Κλειτοῦρα.
 3. Ὅποτε καὶ πρὶν ἀπὸ 100 χρόνια χόρευαν στὸ Πήλιο ἄνδρες καὶ γυναῖκες μαζί! Τόσο πρῶτα ὑποχώρησε στὸν τόπο μας τὸ καθεστὸς τοῦ φερεντζεῖ καὶ τοῦ νυναικωνίτη.
 4. Μοῦ τὸ τραγουδοῦσε πολλὲς φορὲς τὰ καλοκαίρια ἡ μαριά μου Ἀθηνά Κ. Παπαδήμου (1882—1975).
 5. Ἀθηνά Πετσιώτη (1873—1965), Ἀθηνά Κ. Παπαδήμου.
 6. Ἀφροδίτη Δριβὰ (1872—1966), Εὐθυμία Φιλικούτσου (1877— ;).
 7. Ζακέτα.
 8. Κόρη Ψυχοῦλα, πού εἶχε παντρευτὴ Λάμτσα.
 9. Ἡ ἴδια ἡ Νταμποπούλα.
 10. Γυναίκα κάποιου Γαϊτανᾶ.
 11. Μοῦ τὸ εἶπε ἡ Εὐθυμία Φιλικούτσου.
 12. Στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας τὴν ὀρχήστρα ἀποτελοῦσαν οἱ μακαρίτες σήμερον: Δήμος Καραμανόλης (βιολί), Γιώργος Καραμανόλης (βιολί), Τσιρώνης (ἀργαλοστιώτης βιολί), Κ'σάλς (λαυκιώτης), Γιάννης Σφετζοῦλης (κλαρίνο), Γιάμιος Λαβουταζῆς (λαοῦτο). Ὁ Λαβουταζῆς ἐκοψε πλὴ ὑστερα τὰ χέρια του μὲ δυναμίτη, ὥστόσο, ὅμως, οἱ συνανδερφοὶ του δὲν τὴν περιφρόνησαν τὸν εἶχαν μαζί ἴτους στὸ πανηγύρι, παίζοντας. Ἀδυνατώντας ὅμως νὰ κρατᾶται τὸ ὀργανό του, τῶριξε στὸ τραγοῦδι. Τραγουδοῦσε κι' ἐκλαγε. (πληρ. Κατίνης Ροδίτη (1883— ;), Ἀθηναῖς Κ. Παπαδήμου).

Γ. Θς.